

Osupljivo površne (Borove) predstave o času in prostoru ...

humanistike. Po naravi stvari bodo praviloma tisti, ki nimajo za sabo formalnega študija, teže obvladali vsa potrebna strokovna znanja in delovna orodja, vendar tudi tega ne gre mistificirati. Nešteti so dokazi dragočnosti njihovega (so)delovanja, še zlasti na ožjih ali mejnih področjih, kjer pridejo do izraza njihova posebna znanja in sposobnosti. A ideološka gorečnost in pretenziosnost pač ni dobra popotnica na sledi znanstvenega spoznanja, pa naj gre za akademske glave ali pa za naše sodobne venetoslavljanske operoze.

Božidar Slapšak

Najprej razčistimo povsem banalno dejstvo: doslej nisem bil na nobenem Borovem venetološkem predavanju, tudi na tolminskem ne. Kar piše ("za ugrevanje misli in pisalnega stroja", kot pravi) v uvodnem delu odgovora v KL 17.11. se torej ne more nanašati name. To razkriva osnovno značilnost Borovega razmišljanja in pisanja: površnost.

Če želimo biti dobronamerni, bomo rekli, da me je naš pesnik ostroper preprosto z nekom zamenjal, kar je zanj najbrž malce mučno in zame nič kaj laskavo, je pa človeško razumljivo. Malicioznejša razlaga bi bila, da si je vse skupaj preprosto izmislil, da bi v startu zavzel pozo mučenika Resnice in denunciral oponentova piromanska nagnjenja (merim na tiste "grmade ogorčenja", na katerih naj bi po njegovem sežigal borovje in to še s ciljem prikrivanja resnice o naši preteklosti). Kakorkoli že, površnost do oponenta v javni diskusiji mi gre nekoli-kanj na živce, tembolj če se nanaša name. Pa to menda ni tako pomembno.

Pomembnejša je njegova površnost do predmeta diskusije. V tem kratkem sestavku (Ponovno po starih postojnskih poteh) se kaže na vsakem koraku in na vseh ravneh:

– pri citiranju: pustimo ob strani manjše nerodnosti, vsaj našega zaslužnega arheologa in direktorja Narodnega muzeja, pokojnega dr. Petruja bi veljalo navesti s pravim imenom – kot Petra in ne kot Frana

– pri navajanju oponentovih izjav: če na primer pravim, da ni osnove za trditev, da se je via Postumia nadaljevala od Ogleja vzhodno čez Postojnska vrata, mi Bor pripiše trditev, da tod čez ni bilo cest – predrimskih, rimskih ali kakršnihkoli že

– pri izvajanju iz navedenih citatov, npr. Petrujevega: če je – po mnenju poljskih strokovnjakov – lužiška kultura dala neposredno podlago staroslovanski omiki in če je sočasni (migracijski) val šel proti zahodu, iz tega ne izhaja (non sequitur) zveza tega sočasnega vala s staroslovansko omiko, jezikom itn.

– pri logičnem izvajanju lastnih sklepov – npr. kolobocija "o kuri in jajcu" v zvezi z imenom Postumius in via Postumia; mimogrede, čeprav bo bralcem – z morebitno izjemo Bora – to bržkone znano, Postumii so ena od odličnejših rimskih rodbin, konzul Publius Postumius

Tubertus je bil npr. zmagovalec v sabinskih vojnah; gre torej za gentilno ime in ne za kognomen, samo kognomen kot distinktivno osebno ime pa bi bilo mogoče pridobiti na podlagi osebnih zaslug ipd., kot to za Postumija sugerira Bor.

Že kar osupljivo površne pa so Borove predstave o času in prostoru, ki si ga prizadeva vključiti v naš zgodovinski spomin kot del slavne narodove preteklosti. Govoriti o "podjarmljenih" Venetih sredi 2. stoletja pr. n. št., pomeni grobo poenostavljati politične odnose med Veneti in Rimljani in akulturacijske procese, ki so se odvijali v deželi Venetov.

Pa tudi to končno menda ni tako zelo pomembno. Matej Bor preprosto ni oseba, s katero bi se nadejal voditi ploden dialog o najstarejši preteklosti tega prostora. Pa ne zato, ker je njegovo mnenje o tej preteklosti drugačno (to bi bil zaželeni predpogoj takšnemu dialogu), temveč zato, ker je njegovo mišljenje ideološko in ne znanstveno. To je razvidno iz celotnega njegovega nastopa v okviru "venetoslovenskega projekta", v strnjeni in jasni obliki pa to pokaže tudi v svojevrstnem traktatu o Resnici v uvodnem odstavku odgovora. Pri tem res ni pomembno, ali si je imenovanega naslovljenca (mene) za to priliko in v tem kontekstu izmislil ali ga je s kom zamešal, dejanski njegov naslovljenec je (uradna, institucionalizirana) Znanost. Ko sogovorniku na tolminskem predavanju polaga na jezik besede negotovanja nad neresničnimi razlagami naše preteklosti in ko mu nekoliko niže pripisuje pobudo za sežiganje ljudi, ki širijo neresnico, na grmadi ogorčenja, podaja s tem svoj lastni Credo, ki ga potem izreče takole: vse resnice (o preteklosti) ni mogoče izvedeti (je torej Absolutum, Vsa Resnica, ki je celo njenim svečenikom v svoji Celosti nedostopna), ravno tako pa vse resnice ni mogoče prikriti (pa naj se uradna znanost še tako trudi). In kako zdaj Boru razložiti, da se znanost ne ukvarja z Resnico, temveč z vedenjem, da za pridobivanje novega vedenja oz. znanja obstajajo celo v humanističnih strokah dosti stroga in trdna pravila, ki jim pravimo znanstvena metoda (pač v okviru različnih šol, mišljenjskih smeri ipd.), pravila, ki jih bolj ali manj dosledno in z več ali manj uspeha skušamo vbiti v glavo študentom na univerzitetni stopnji, pravila, brez upoštevanja katerih nobena trditev ne more dobiti statusa znanstvene ugotovitve. Kako ga

prepričati, da je na drugi strani Resnica teološki in ideološki koncept in da njegov diskurz neogibno pripada tem kategorijam. Bor je v posesti Resnice (Veneti so naši predniki) in vse, kar piše, vsi ti primeri čitanja tekstov, razlage imen ipd. so zgolj ilustracija te Resnice. Zato njega ne zavezujejo stroga pravila logike in znanstvene metode, zato si lahko privoščijo vsakršno površnost; površnost je celo potrebna, da dejstva ne bi motila lepote konstrukta. Za vsak njegov primer lahko tisočkrat pokažete, da ne vzdrži kritike (spomnimo se sestavkov Bezljaja in Šivic-Dularjeve pred časom v KL), pa to njegovega prepričanja ne bo omajalo: njegovo prepričanje namreč ne temelji na trdnosti dokazov, temveč na Spoznanju. Njegovo najmočnejše orožje so polja neznanja, ki jih razkriva znanost. Znanstveni žargon je zanj le obvezna fasada, obolosl čas, ki kot kreatorje zgodovinskega spomina priznava le institucionalizirane vede in akademske ustanove.

Morda se nekega dne izkaže, da je vsaj del tega, kar trdi Bor, pa naj bo še tako v nasprotju z dognanji današnje lingvistike, zgodovine, arheologije itn., mogoče znanstveno zagovarjati in dokazati: a naj se komu še tako čudno sliši, Borove zasluge pri tem ne bo. Morda se pokaže, da je med venetskim in slovenskim jezikom res kakšna pomenljivejša sorodnost, a takšna ugotovitev bo lahko temeljila le na lingvističnih argumentih tiste vrste, ki jih navajata Šivic-Dularjeva in Bezljaj, nikakor pa ne na Borovem, Šavlijevem in ostalih naivnem "čitanju" venetskih tekstov. Morda bomo nekega dne lahko kaj bolj zanesljivega rekli o deležu morebitnega venetskega substrata pri formiranju etnosa, iz katerega se je izoblikoval sodobni slovenski narod; a le popolna ideološka zaslepljenost še lahko danes koga zavede, da spregleda vso kompleksnost etnogenetskih procesov in da skozi enosmerno nasledstvo išče svoje narodne korenine v teminah prazgodovine.

Ozrmo se še na trditve, ki so bile povod mojemu ugovoru. Morda nekoč najdemo dokaz, da so Veneti obcestnim počivališčem res rekli postojoma, a zveza med takšnim dokazom in Borovo trditvijo ne bo kaj več kot slučajna; kot smo upam dovolj jasno in prepričljivo pokazali že v prvem prispevku, njegova argumentacija preprosto ni veljavna, iz njegovih navedb ni upravičeno potegniti sklepa o takšnem poimenovanju: naše današnje

vedenje torej ne omogoča trditve, da so Veneti občestna počivališča, postaje ipd. imenovali postojoma. Morda tudi že jutri najdemo Postumijev milnik v Postojni: to bi bilo za vse, ki vemo tisto nekaj malega o dogajanjih v tem prostoru sredi 2. stoletja pr. n. št., presenečenje in bi zahtevalo revizijo nekaterih naših pogledov – kar bi seveda bilo krasno, saj ni nič lepšega kot revidirati svoje poglede v luči novih dokumentov (in sploh si želimo čim več novih milnikov, tudi Postumijevih); a dokler takšnega podatka nimamo, bomo pač svoje predstave gradili na obstoječih dokumentih in ne na nekih nebuloznih Borovih kombinacijah o etimologiji toponima Postojna, za katerega sicer lingvisti trdijo, da je razložljiv iz slovenskega korena, še posebej, ker se takšna razlaga menda sklada tudi z nemško verzijo toponima.

Seveda si ne delam utvar, da bo to moje pisanje prepričalo Bora ali koga od njegovih privržencev. Venetoslavljan ne postaneš zato, ker si ocenil, da Bor, Šavli in kompanija strokovno korektno in prepričljivo izvajajo svoje sklepe: končno komajda kdo v množici navdušencev lahko poda meritorno sodbo o lingvističnih vprašanjih, ki so jedro Borovega diskurza. Pa tudi izstopiš ne iz "fan cluba" samo zato, ker neki predstavnik uradne lingvistike, zgodovine ali arheologije meni, da je vse to neumnost. Boru se priključiš, ker mu verjameš, verjameš mu, ker mu želiš verjeti, želiš pa mu verjeti, ker to, kar pravi, godi tvojemu narodnemu občutju in laska tvoji kolektivni samozavesti. Vse to posega globoko v polje nacionalne ideologije in Bor je z oblubo venetskega preludija nacionalnemu mitu veliki mojster na tem področju.

Na nekem nivoju ima Bor gotovo povsem prav, ko ugotavlja, da so tudi "uradne znanosti" ideološko obremenjene; treba se je samo ozreti malo nazaj, recimo na historiografijo in druge humanistične discipline tretjega rajha, ali pa malo naokrog, recimo, na žolčne razprave med akademskimi institucijami pri nas in v nekaterih sosednjih državah glede etnogenetskih vprašanj; pa tudi v našem najožjem okolju bi se našli dobri predstavniki ideološko instrumentalizirane znanosti. Še več, lahko rečemo, da je v kontekstu moderne nacionalne države institucionalizirana humanistična znanost po definiciji instrument državne oz. nacionalne ideologije. Najboljši primer je ravno zgodovinski spomin kot ključna sestavi-

na mitsko-simbolnega kompleksa, ki konstruira nacionalno: v pogojih moderne države ga generirajo akademske institucije in ga potem reproducirajo skozi šolski sistem in medije. A dokler so akademske institucije avtonomne, lahko na podlagi avtoritete znanstvene metode to instrumentalnost relativizirajo in delujejo celo subverzivno do vladajoče kulture in vladajoče ideologije. To je bistvena komponenta akademske svobode. In prav tu je ključ. Bor kot pravi revolucionar vidi znanost zgolj kot polje spopadanja različnih ideoloških resnic. Vladajočo akademsko razlago o naselitvi Slovencev v 6. stoletju označi kot neustrezno, in to z ideološko argumentacijo (značilno je, da mu zadošča argument, da gre za razlago pod vplivom tuje, germanske znanosti), in predloži svojo Resnico o avtohtonosti Slovencev in o njih venetskih koreninah, pri čemer svoja po kriterijih lingvistične znanosti nevzdržna čitanja venetskih tekstov na podlagi slovenščine brani spet z ideološkimi argumenti. Tako stik oz. dialog z znanostjo ni vzpostavljen v nobeni točki, venetologi pa v skladu s svojim poslanstvom tako ali tako komunicirajo zgolj z najširšo javnostjo. "Uradna znanost" lahko to javnost, ki sicer ne more ocenjevati konsistentnosti njihovega psevdoznanstvenega diskurza, le tu in tam opozori na najbolj grobe nesmisle.

Kot vedno je tudi tu ključna vloga medijev. Obstoje Častilcev slavne preteklosti in Iskalcev korenin je v pluralni kulturi sodobne družbe nekaj normalnega. Glede izjemnega mesta, ki so ga v zadnjih letih zavzeli v slovenskem medijskem prostoru, pa ponujam tezo, da slovenska medijska in drugačna oblast bržkone ocenjuje, da akademski negovalci zgodovinskega spomina, kakorkoli so že sicer zaslužni, niso dovolj uporabni kot promotorji slovenske pokončnosti, in da velja zato odškrniti vrata strokovno morda ne le toliko zanesljivim, vendar bistveno učinkovitejšim venetoslavljanom.

Božidar Slapšak